

รายงานผลการดำเนินงานด้านสุขภาพสัตว์ ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เดือน มีนาคม 2564

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคเหนือตอนล่าง

1. การตรวจวินิจฉัยและชันสูตรโรคสัตว์

ระหว่างวันที่ 3 มีนาคม 2564 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2564 ศวพ. ภาคเหนือตอนล่าง ได้รับตัวอย่าง skin scraping จากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 1 ตัวอย่าง ผลการตรวจตัวอย่าง ไม่พบปรสิตที่ผิวหนัง

2. การดำเนินการด้านตรวจสุขภาพสัตว์ ของคณะทำงานดูแลด้านสุขภาพสัตว์ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตามคำสั่ง ศวพ. ภาคเหนือตอนล่างที่ 52/2563 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานดูแลด้านสุขภาพสัตว์ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

วันที่ 3 มีนาคม 2564 สพ.ญ. รอยพิมพ์ มะพงษ์เพ็ง และ น.สพ. ดิสมรณ อรรถาเวช ดำเนินการตรวจเยี่ยมการปฏิบัติงานและติดตามการรักษา ทำการตรวจสุขภาพแพะป่วยด้วยโรคผิวหนัง จำนวน 1 ตัว รักษาด้วยยาปฏิชีวนะและสังเกตอาการต่อเนื่อง

วันที่ 17 มีนาคม 2564 น.สพ. ดิสภรณ์ อรรถาเวช และ สพ.ญ. กมลทิพย์ เสนาชัย ดำเนินการตรวจเยี่ยมการปฏิบัติงานและติดตามการรักษา ทำการตรวจสุขภาพแพะป่วยด้วยโรกระบบทางเดินอาหาร จำนวน 1 ตัว ป่วยด้วยโรคเต้านมอักเสบ จำนวน 1 ตัว และมีพยาธิ์ท้อง จำนวน 1 ตัว ผลการรักษาด้วยยาปฏิชีวนะแพะมีอาการดีขึ้นและปล่อยเข้าฝูงเมื่อให้ยาปฏิชีวนะครบตามกำหนด แต่ยังคงให้การรักษาอย่างต่อเนื่อง

วันที่ 31 มีนาคม 2564 น.สพ. สืบชาติ สัจจวาทีต และ สพ.ญ. รอยพิมพ์ มะพงษ์เพ็ง ดำเนินการตรวจเยี่ยมการปฏิบัติงานและติดตามการรักษาประจำสัปดาห์ ทำการตรวจสอบสุขภาพแพะและติดตามการรักษาแพะป่วยมีฝีที่ท้องจำนวน 1 ตัว แพะมีอาการดีขึ้นและปล่อยเข้าฝูงเมื่อให้ยาปฏิชีวนะครบตามกำหนด และพบแพะมีอาการตาอักเสบร่วมกับฝีที่คาง จำนวน 1 ตัว ผลการรักษาด้วยยาปฏิชีวนะแพะมีอาการทรงตัว ยังคงติดตามการรักษาอย่างต่อเนื่อง

3. คำแนะนำการใช้ยาและการรักษาในแพะ

คำแนะนำในการเลือกใช้ยาเพื่อการรักษา เช่น ผลการทดสอบความไวของเชื้อแบคทีเรียต่อยาปฏิชีวนะ (ตารางที่ 1 และ 2) คำแนะนำเพื่อการควบคุมปรสิตในทางเดินอาหารและปรสิตในเลือด (ภาพที่ 1, 2, 3, 4 และ 5)

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบความไวของเชื้อแบคทีเรีย *Mannheimia haemolytica* ต่อยาปฏิชีวนะ

S (sensitive) หมายถึง ยาที่ใช้ได้ผลดี

I (intermediate) หมายถึง ยาที่ใช้ได้ผลปานกลาง

R (resistant) หมายถึง ยาที่ใช้ไม่ได้ผล

ยาปฏิชีวนะ	ผลการทดสอบ	หมายเหตุ
Amoxicillin clavulanic acid	R	
Ampicillin	R	
Ceftiofur	S	
Doxycycline	R	
Enrofloxacin	S	
Erythromycin	R	
Penicillin G	S	
Sulfamethoxazole/trimethoprim	S	

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบความไวของเชื้อแบคทีเรีย *E. coli* ต่อยาปฏิชีวนะ

S (sensitive) หมายถึง ยาที่ใช้ได้ผลดี

I (intermediate) หมายถึง ยาที่ใช้ได้ผลปานกลาง

R (resistant) หมายถึง ยาที่ใช้ไม่ได้ผล

ยาปฏิชีวนะ	ผลการทดสอบ	หมายเหตุ
Amoxicillin clavulanic acid	S	
Ampicillin	S	
Cephalothin	I	
Ciprofloxacin	S	
Doxycycline	S	
Gentamicin	S	
Kanamycin	I	
Nalidixic acid	S	

ยาปฏิชีวนะ	ผลการทดสอบ	หมายเหตุ
Norfloxacin	S	
Ofloxacin	S	
Streptomycin	I	
Sulfamethoxazole/trimethoprim	S	
Tetracycline	S	
Tobramycin	S	

ภาพที่ 1 คำแนะนำเพื่อการควบคุมและกำจัดบิด (Coccidia) ในแพะ แกะ

คำแนะนำเพื่อการควบคุมและกำจัดบิด (Coccidia) ในแพะ แกะ

ชนิดและขนาดยาและความถี่ที่ใช้ในการกำจัดพยาธิ			
ชนิดยา	ขนาดยาที่แนะนำ	วิธีการให้ยา	ความต่อเนื่อง
Lasalocid	0.5 – 1 มก/กก	กิน	4 สัปดาห์
Decoquinate	0.5 มก/กก	กิน	4 สัปดาห์
Monensin	10-30 กรัม/ตัน	ผสมอาหาร	4 สัปดาห์
Amprolium	50 มก/กก	กิน	21 วัน
Sulfaquinoxaline	13 มก/กก	กิน	4 สัปดาห์
Sulfamethazine	11- 238 มก/กก	กิน	4 สัปดาห์
Salinomycin	382 กรัม/ตัน	ผสมอาหาร	4 สัปดาห์

คำแนะนำเพื่อการควบคุมและกำจัดพยาธิ

การควบคุมโรคบิดให้ได้ผลดีโดยการปรับปรุงความสะอาดร่วมกับการใช้ยาในกลุ่ม coccidiostats และมาตรการอื่น ๆ ได้แก่

1. ป้องกันไม่ให้จำนวนสัตว์ ต่อกอกหนาแน่นเกินไป ซึ่งจะทำให้สัตว์ มีโอกาสได้รับเชื้อจากการปนเปื้อนในคอก
2. เปิดให้แสงแดดส่องผ่านคอก เพื่อทำคอกให้แห้ง ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการฆ่าเชื้อระยะ oocyst หรือทำให้ oocyst ไม่สามารถพัฒนาต่อจนเป็นระยะติดต่อไป
3. ลดการทำให้เกิดอาการเครียดในสัตว์ และการปรับสารอาหารที่สัตว์จะได้รับมีส่วนสำคัญของการเกิดโรค
4. การใช้ยา coccidiostat ใน การควบคุมโรคติดต่อกัน 4 สัปดาห์ เพื่อควบคุมอาการของโรคไม่ให้เห็นอย่างเต็มที่
5. การตรวจอุจจาระเป็นระยะ ๆ หลังจากให้ยา จะช่วยสังเกตได้ว่าเชื้อเริ่มมีการติดต่อยาเกิดขึ้นหรือไม่

ภาพที่ 2 คำแนะนำเพื่อการควบคุมและกำจัดพยาธิตัวกลม (GI-nematode) ในแพะ แกะ

คำแนะนำเพื่อการควบคุมและกำจัดพยาธิตัวกลม (GI-nematode) ในแพะ

ชนิดและขนาดยาและความถี่ที่ใช้ในการกำจัดพยาธิ			
ชนิดยา	Albendazole	Fenbendazole	Ivermectin
ขนาดยาที่แนะนำ	7.5 mg/kg	5 mg / kg	200 µg/kg
วิธีการให้ยา	กิน	กิน	ฉีดเข้าใต้ผิวหนัง
ความถี่	1 ครั้ง	ติดต่อกัน 3 วัน	1 ครั้ง

คำแนะนำเพื่อการควบคุมและกำจัดพยาธิ

1. ภายหลังจากให้ยากำจัดพยาธิแล้ว ควรให้อาหารแร่ธาตุเสริมเพื่อบำรุงร่างกายสัตว์และจะต้องมีการควบคุมเพื่อไม่ให้สัตว์ได้รับพยาธิซ้ำอีก
2. ลดการปนเปื้อนของไขพยาธิบริเวณพื้นที่เลี้ยงสัตว์ โดยการจัดการด้านสุขาภิบาลกำจัดมูลสัตว์บนพื้นคอกให้แห้งสะอาดอยู่เสมอ ไม่ให้มูลสัตว์บนเขื่อนที่ให้อาหารและน้ำเพื่อป้องกันการฟักตัวของไขพยาธิ
3. หลีกเลี่ยงการให้สัตว์ลงแปลงหญ้าที่ชื้นแฉะ เพราะอาจทำให้ติดพยาธิได้ง่ายจากตัวอ่อนของพยาธิที่อาศัยอยู่ในแปลงหญ้าที่ชื้นแฉะนั้น
4. หมุนเวียนการใช้ทุ่งหญ้าโดยการให้สัตว์ชนิดอื่นเข้ากินหญ้าหรือไถกลบหรือการปล่อยสัตว์ลงไปกินหญ้าเป็นระยะ
5. ควรเพิ่มพืชอาหารสัตว์ประเภทพืชตระกูลถั่ว กระถิน โพทะเล และใบข่อย โดยควรปลูกพืชตระกูลถั่วเพิ่มเติมที่ริมรั้วในแปลงเลี้ยงสัตว์ เพื่อให้สัตว์สามารถแทะเล็มกิน ซึ่งเป็นการป้องกันการติดพยาธิจากมูลของสัตว์ตัวอื่นได้อีกวิธีหนึ่ง

ภาพที่ 3 คำแนะนำเพื่อการควบคุมและกำจัดพยาธิตัวตืด (*Moniezia* spp.) ในแพะ แกะ

คำแนะนำเพื่อการควบคุมและกำจัดพยาธิตัวตืด (*Moniezia* spp.) ในแพะ แกะ

ชนิดและขนาดยาและความถี่ที่ใช้ในการกำจัดพยาธิ		
ชนิดยา	อัลเบนดาโซล	เฟนเบนดาโซล
ขนาดยาที่แนะนำ	5-7.5 mg / kg	50 mg / kg
วิธีการให้ยา	กิน	กิน
ความถี่	ทุก 2 เดือน	ทุก 2 เดือน

คำแนะนำเพื่อการควบคุมและกำจัดพยาธิ

1. ภายหลังจากการใช้ยากำจัดพยาธิแล้ว ควรให้อาหารแร่ธาตุเสริมเพื่อบำรุงร่างกายสัตว์และจะต้องมีการควบคุม เพื่อไม่ให้สัตว์ได้รับพยาธิซ้ำอีก
2. ทำลายหรือป้องกันไม่ให้มีโฮสต์กึ่งกลาง เช่น หอย ในบริเวณเลี้ยงสัตว์
3. ดูแลทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ให้มีการระบายน้ำที่ดี ไม่มีน้ำขัง ป้องกันการแพร่พันธุ์ของโฮสต์กึ่งกลาง เช่น หอย
4. ไม่เลี้ยงสัตว์ในบริเวณหนองน้ำหรือทุ่งหญ้าที่มีการระบาดของพยาธิ
5. เก็บมูลของสัตว์เลี้ยงไปตรวจหาไข่พยาธิเป็นประจำอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

ภาพที่ 4 คำแนะนำเพื่อการควบคุมและกำจัดพยาธิใบไม้ในกระเพาะเอื้อง (rumen fluke)

คำแนะนำเพื่อการควบคุมและกำจัดพยาธิใบไม้ในกระเพาะเอื้อง (Rumen fluke)

ชนิดและขนาดยาและความถี่ที่ใช้ในการกำจัดพยาธิ	
ชนิดยา	ไอเวอร์เมคตินและคลอซูลอน (Ivermectin F)
ขนาดยาที่แนะนำ	1 cc / 50 Kg
วิธีการให้ยา	ฉีดเข้าใต้ผิวหนัง
ความถี่	1 ครั้ง

คำแนะนำเพื่อการควบคุมและกำจัดพยาธิ

1. ภายหลังจากการใช้ยากำจัดพยาธิแล้ว ควรให้อาหารแร่ธาตุเสริมเพื่อบำรุงร่างกายสัตว์และจะต้องมีการควบคุมเพื่อไม่ให้สัตว์ได้รับพยาธิซ้ำอีก
2. ทำลายหรือป้องกันไม่ให้มีโฮสต์กึ่งกลาง เช่น หอย ในบริเวณเลี้ยงสัตว์
3. ดูแลทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ให้มีการระบายน้ำที่ดี ไม่มีน้ำขัง ป้องกันการแพร่พันธุ์ของโฮสต์กึ่งกลาง เช่น หอย
4. ไม่เลี้ยงสัตว์ในบริเวณหนองน้ำหรือทุ่งหญ้าที่มีการระบาดของพยาธิ
5. เก็บมูลของสัตว์เลี้ยงไปตรวจหาไข่พยาธิเป็นประจำอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

ภาพที่ 5 คำแนะนำเพื่อการควบคุมและกำจัดปรสิตในเลือด

ชนิดและขนาดยาและความถี่ที่ใช้ในการรักษาปรสิตในเลือด			
ชนิดยา	Diminazene Aceturate	Imidocarb dipropionate	Oxytetracycline 20 % L.A.
ขนาดยา	3.5-7.0	6.6	20
หน่วย	มก./กก.	มก. / กก.	มก. / กก.
ขนาดยาที่แนะนำ	0.5ml / 10 kg	1 ml / 100kg	1 ml / 10kg
route	IM	IM / SC	IM
ความถี่	1	ทุก 7-14 วัน	ทุก 2 วัน
จำนวน (ครั้ง)	1	1-2	5
งดส่งนม (วัน)	3	5	7-10
งดส่งเนื้อ (วัน)	21	28	31-42

ประสิทธิภาพและผลการรักษาต่อปรสิตในเลือดชนิดต่าง ๆ

การเลือกชนิดยารักษาการติดเชื้อปรสิตในเลือด			
ชนิดยา	Diminazene Aceturate	Imidocarb dipropionate	Oxytetracycline 20 % L.A.
ชนิดเชื้อ			
<i>Anaplasma spp.</i>	ไม่ได้ผล	ดีมาก	ดี
<i>Babesia bovis</i>	พอใช้	ดี	ไม่ได้ผล
<i>Babesia bigemina</i>	ดี	ดีมาก	พอใช้
<i>Theileria spp.</i>	พอใช้	ดี	ดี
<i>Trypanosoma spp.</i>	ดีมาก	ไม่ได้ผล	ไม่ได้ผล

คำแนะนำเพื่อการควบคุมและกำจัดปรสิตในเลือด

1. แยกสัตว์ป่วยออกจากฝูง ป้องกันการแพร่กระจายของโรค
2. กำจัดเห็บและแมลงดูดเลือดที่เป็นพาหะของโรค ทางมุ้งป้องกันแมลงแก่สัตว์
3. ควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์เพื่อป้องกันการแพร่กระจายโรค

4. โรคที่พบในโครงการ การป้องกันและการรักษา

4.1 โรคเต้านมอักเสบ (Mastitis)

- รีดน้ำนมจากเต้าที่อักเสบทิ้ง โดยรีดบ่อยๆ เพื่อลดจำนวนเชื้อในเต้านมลง
- จุ่มหัวนมด้วยน้ำยาไอโอดีน (iodine) หลังรีดนมเสร็จแล้วทุกครั้ง
- การใช้ยาต้านจุลชีพสอดเต้านม
- การฉีดยาต้านจุลชีพเข้ากล้ามเนื้อหรือเส้นเลือด ในกรณีที่มีการอักเสบเกิดขึ้นอย่างรุนแรงเพื่อการรักษาที่ได้ผลดีและเร็วยิ่งขึ้น
- การฉีดยาหรือทายาลดการอักเสบ ยาที่ใช้มักเป็นกลุ่มที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ เช่น NSAIDS หรือครีมลดการอักเสบทา นวด คลึงที่เต้านม

4.2 โรคปอดบวมที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย (Bacterial Pneumonia)

- การควบคุมป้องกันโรคควรเน้นด้านการสุขาภิบาลและการรักษาความสะอาดของคอกและโรงเรือน มีการถ่ายเทอากาศที่ดี ควรมีผ้าใบกันลมกันฝนในช่วงที่มีสภาพอากาศแปรปรวนช่วยป้องกันไม่ให้แพะเป็นหวัดได้ง่าย หากพบสัตว์ที่ป่วยเป็นโรคปอดบวมควรนำมาอยู่ในที่อบอุ่น และแยกจากฝูงที่ไม่ป่วย
- การรักษาจะรักษาตามอาการคือในกรณีที่แพะมีการติดเชื้อแบคทีเรียในปอดจะฉีดยาต้านจุลชีพให้กับสัตว์ติดต่อกันอย่างน้อย 4- 5 วัน จนกว่าจะมีอาการดีขึ้นโดยควรเก็บตัวอย่างไปเพาะหาเชื้อแบคทีเรียที่เป็นสาเหตุของการเกิดโรคและทดสอบความไวต่อยาต้านจุลชีพเพื่อเลือกใช้ยาต้านจุลชีพที่เหมาะสม ยาที่นิยมใช้โดยทั่วไป เช่น ceftiofur oxytetracycline ampicillin และ tylosin

4.3 โรคข้ออักเสบ (Arthritis)

- กรณีที่เป็นข้ออักเสบแบบไม่ติดเชื้อที่เกิดจากพฤติกรรมสัตว์มักไม่ร้ายแรง บางครั้งอาจหายเองได้ หรือคัดแยกไว้ในคอกที่ไม่สิ้นการอักเสบจะหายเองได้ หรือให้ฉีดยากลุ่มสเตียรอยด์ หรือกลุ่มที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ เช่น NSIADS ลดการอักเสบ ปวดบวม หรือใช้การประคบร้อน ประคบเย็นก็ช่วยได้
- กรณีที่เป็นข้ออักเสบแบบติดเชื้อ ต้องรักษาโดยเอาหนองออกให้หมด ทำความสะอาดบาดแผลด้วยยาฆ่าเชื้อ จากนั้นฉีดยาลดอักเสบและยาต้านจุลชีพที่มีฤทธิ์แบบวงกว้าง ถ้าเอาหนองออกไม่หมดจะไม่สามารถทำลายเชื้อได้หมด

4.4 โรคตาอักเสบ (Infectious Keratoconjunctivitis)

- ให้แยกสัตว์ป่วยออกจากสัตว์ปกติ ควรมีการกักกันสัตว์ที่นำเข้ามาใหม่ แสงแดดจะทำให้โรครุนแรงขึ้น เพราะฉะนั้นสัตว์ป่วยควรให้อยู่ในที่ร่ม รวมทั้งมีการกำจัดแมลงที่เป็นตัวนำโรค เช่น แมลงวัน เหลือบ ภาชนะในฟาร์ม ร่วมด้วย
- การรักษาทำได้โดยให้ยาต้านจุลชีพชนิดป้ายตา เช่น tetracycline หรือ oxytetracycline ร่วมกับ polymyxin B หรือ erythromycin โดยป้าย 3-4 ครั้งต่อวัน ถ้าการรักษาโดยการป้ายตาไม่ดีขึ้น ให้ฉีดยาต้านจุลชีพ เช่น oxytetracycline LA หรือชนิดผสมอาหารให้กิน
- ในกรณีที่ผนังชั้นกลางของตาอักเสบทำให้มีอาการเจ็บปวดมากควรป้าย 1% atropine ointment 3 ครั้งต่อวัน ร่วมด้วย

4.4 โรคปากเปื่อยพุพอง (Contagious Ecthyma)

- ป้องกันโดยทำวัคซีนโรคปากเปื่อยพุพองชนิดเชื้อเป็น ทั้งนี้จะพิจารณาในกรณีที่เป็นพื้นที่ที่มีอุบัติการณ์ของโรคนี้ ควรทำวัคซีนเมื่ออายุประมาณ 1 เดือน และฉีดกระตุ้นภูมิคุ้มกันอีกครั้งใน 2-3 เดือนต่อมา โดยสัตว์จะมีภูมิคุ้มกันหลังจากทำวัคซีนแล้ว 14 วัน
- กรณีสัตว์ที่เคยได้รับเชื้อแล้วหายป่วยจะมีภูมิคุ้มกันตลอดชีวิต แต่อย่างไรก็ตามสัตว์อาจมีการติดเชื้อได้มากกว่าหนึ่งครั้งในชั่วชีวิต โดยหากมีการติดเชื้อซ้ำแล้วสัตว์จะไม่แสดงอาการรุนแรงเท่ากับการติดเชื้อในครั้งแรก
- กรณีที่แผลมีการติดเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อนอาจพิจารณาให้ยาต้านจุลชีพเพื่อควบคุมการติดเชื้อ และควบคุมกำจัดแมลงที่บาดแผลโดยให้ยาโรยกำจัดตัวอ่อนของแมลง